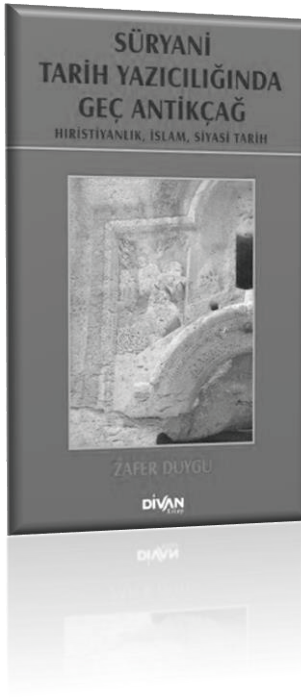

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

Zafer Duygu, *Süryani Tarih Yazıcılığında Geç Antikçağ: Hıristiyanlık, İslam, Siyasi Tarih*, İstanbul: Divan, 2016. (590 sayfa)

Bu eser giriş, 8 Kısım ve Zeyil'den oluşmaktadır. Eserin başına kısaltmalar, Hükümdarlar (Kronolojik) Listesi ve Önsöz, sonuna Kaynakça, İndex ve Resimler bölümleri de eklenmiştir.

73 sayfalık Giriş bölümü (kitabın 31-104. sayfaları) belirli ara başlıklarla belirtilmiş farklı konularda maddî tarihsel bilgilendirme ve ayrıca yazarın bu bilgileri temel alarak bugünkü çalışma atmosferi konusunda makul yorumlarını vermektedir. Örneğin Süryani literatürü ara başlığı altındaki ilk kısımda (İçindekiler'de "Genel Hatlarıyla Süryani Literatürü ve Süryaniler" diye geçmektedir) bu çalışma ve araştırma alanının kısa bir tarihçesi ile beraber bu alanın ülkemizdeki akademik seviyesine ilişkin bilgilendirmeler verilmiştir. Dipnotlarda dikkat çekici husus bugüne kadar Türkiye menşeli yayınlarda görülmedik derecede Batı

literatüründeki yayınlardan bilgi verilmesi olmuştur. Çok sayıda "yeni kuşak" Batılı araştırmacının Türkiyeli araştırmacılara tanıtılmasına vesile olacağı açıktır.

Giriş bölümünde yazarın kendi tarihçi formasyonundan kaynaklanan ve Süryani tarihyazıcılığına dair kendi tarihçi yorumlamasını "Süryani Tarih Yazıcılığının Önemi" ve "Süryani Tarih Yazıcılığının Eleştirisi" kısımlarında

bulabilmekteyiz. Bu kısımlar kitabın Türkiye’deki Süryani tarihçiliğine yazar tarafından yapılan özgün katkılarıdır. Türkiye’de Süryani literatürünü araştırmaya girişecek kimselerin göz önüne almaları gereken bağlamlar ve kriterlerin hepsi yazar tarafından burada iki kısma bölünmüş bir makale gibi sunulmuştur.

Eserin Giriş bölümünde 69. sayfadan itibaren kitabın geri kalan kısımlarında çevirileri verilmiş olan tarihçilerin ve ayrıca tarih metinleri bu kitaba alınmamış başka Süryani tarihçilerinin ve eserlerinin de tanıtımı verilmiştir.

109. sayfada başlayan Birinci Kısım’dan itibaren 511. sayfaya kadar olan toplam sekiz kısımda Miladî VI. yy’ın ortasından IX. yy’ın ortasına kadar uzanan zaman diliminin en çok bilinen tarih kaynaklarının çevirileri verilmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

- I. Urhoy Kroniği (540)
- II. Yuhanna Bar Penkaye, Ktobo dRiş Mele (687?)
- III. Urhoşlu Yakup, Kronolojik Kanon (692?)
- IV. Zuqnin Kroniği, Üçüncü Bölüm (775)
- V. Zuqnin Kroniği, Dördüncü Bölüm (586-720)
- VI. 754-813 Kroniği (813?)
- VII. Tel Mahreli Dionysios’un Seküler Tarihi (842)
- VIII. 846 Kroniği (846?)

Bu derlemedeki metinler (Önsöz’de belirtildiği üzere) Süryanice’den İngilizce’ye yapılmış çevirilerin yazarın kendi çabasıyla Türkçe’ye çevrilmesi ve bu çevirilerinin anadili Süryanice olan bir asistana danışarak orijinal metinler üzerinde kontrol edilmesiyle oluşmuştur.

Zeyil’de ise yazarın takdiriyle “Süryani Tarih Yazıcılığının Altın Çağı” başlığı altında Mikhael Rabo, 1234 kronoği ve Bar ‘Ebroyo’nun Vekayinamelerine dair açıklamalar verilmiştir. Bu bilgiler ingilizce bir makalenin bir tercümesi olarak sunulmuştur. Eserin başlığında “Geç Antikçağ” zikredilirken zeyil kısmında Mikhael Rabo gibi XII. yy’dan ve Bar ‘Ebroyo gibi XIII. yy’dan tarihçilere yer ayrılması (ayrıca 1234 Yılı Vakayinamesi’nin de arada tanıtılması) okurlar nezdinde Geç Antikçağın ne zaman başlayıp ne zaman bittiğinin sorgulanmasına ve bu müelliflerin Ortaçağ’a ait olup olmadıklarının sorulmasına neden olacaktır. Açıkçası Mikhael Rabo ve Bar ‘Ebroyo hakkındaki kısımların niçin bu esere dahil edildiğine dair yazar tarafından bir açıklama yapılmamıştır. Mutlak katı hatlar içinde bakılırsa, bu durum bu eser için bu içerikte bir zeyil hazırlanmasına gerek olup olmadığını elbette sorgulatabilir. Bununla beraber, bu zeyil Türkiye ve Ortadoğu tarihi araştırmacılığında çok az bilinen ve kullanılan Süryanice kaynakların içinde araştırmacıların kesinlikle ilgisini en çok çekmesi gereken Ortaçağ kaynaklarından Mikhael Rabo ve Bar ‘Ebroyo’yu

da burada önceki historiyoğrafik zincirin devamında zikrederek onlar ve eserleri hakkında çalışmalar yapılması gerektiğine dair bir davet uyandırmaktadır. Sanıyoruz, bu durum Süryanice tarih kaynakları araştırmaları kıtlığında Ortaçağ'ın en önemli iki tarihçisini hiç anmadan bu cildi sona erdirmeye bu eserin yazarının da gönlü olmamasıyla açıklanabilecektir.

Kuşkusuz bu eserin tartışmaya açık ama o bakımdan gene pedagojik değere sahip olacak bir yanı özel isimlerin ve bazı tarihî terimlerin yazımlarına dair tavrıdır. Eserde hem Süryanice, hem Yunanca hem de yer yer Arapça özel isimler arasında ilk bakışta belki de genel okuyucuya sıkıntı verecek bir transliterasyon tasarrufu vardır. Şayet elimizdeki eser hem daha küçük veya dar ölçekte mesela sadece bir eserin çevirisi ve edisyon kritiği olarak hazırlansaydı hem tambilimsel ve teknik açıklamalı bir transliterasyon hem de orijinal kaynaktaki isimlerin yazılışının en sadık şekilde bir transliterasyonu aranacaktı. O zaman mesela İmparator Constantinus bazı Süryani metinlerindeki gibi Quştañinos diye verilecekti ve daha dar bir çalışmada eserin Türkçe transliterasyonu orijinal metne daha sadık olacaktı. Fakat öncelikle kitabın başında bir yerde transliterasyonu özetleyen bir tablonun bulunmaması bir eksiklik olmasına rağmen yazarın önsözün son kısmında teşekkürlerden önceki kısımdaki açıklamaları bu eksikliği bir nebze gidermektedir ve hangi kriterlere göre transliterasyon yapıldığının açıklamaktadır. Ancak bu haliyle de Süryanice, Yunanca ve Arapça isimlerin ve terimlerin Türkçe'ye geçirilmesindeki sıkıntıları zaten bilen araştırmacıların anlayabileceği bir seviyededir. Kitabın sonraki basımlarında bu transliterasyon meselesini genel okuyucuya belki biraz daha didaktik şekilde açıklayacak bir bölüm hazırlanması düşünülebilir. Zaten bu eserin bu transliterasyon meselesindeki pedagojik önemi de tam burada yatmaktadır. Eski çağ, Geç Antikçağ ve Ortaçağ metinlerindeki özel isimler ve terimlerin günümüz Türkçesinde yazılmış bilimsel yayınlarda nasıl kağıda döküleceği konusunda henüz tam bir tartışma, değerlendirme ve uzlaşma oluşturulmadığı gayet açıktır.

Kutlu AKALIN

Yrd. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi,
Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü,
Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı Başkanı